

տպագրել: այս անգամ եւս կարտատպէր եւ ծրի կցրուէր անշուշտ: Վեհափառ Հայրապետի համութիւնն առնելով ըժ. պ. Արծրունու նոր յօդուածները, եթէ նա վերջին հոգսը տպարանի վերայ թողնէր, փոխանակ գուշակել տալու: որ իւր վերայ է առնում:

ՏԵԿՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բաղէշէն կը գրեն մարտ 10 թուականով:—Մշոյ Ա. Կարապետի վանուց պատմիարանութիւնը՝ յատուկ գրութեամբ մը խորհրդած է Գեր. Հայր Զիլինկիրեանէ: Կոր միջնորդէ Վսեմ. կուսակալին քով վանապատկան ինչ ինչ տրոյ առանձնաշնորհման գործադրութեան մասին: որուն համար միարանութիւնն ալ դիմում ըրած է Վսեմ. կուսակալին: Կը յուսանք թէ Վսեմ. կուսակալի իր բարեսիրական հոգատարութեամբ բարեհաճի ի նկատի առնել ա. Կարապետի պէս մենաստանի մը անձուկ վիճակը և արժանք տնօրինել:

— Բաղէշէն կը գրեն. — «Տեղւոյս Աւետմանական Խորհուրդը այսօրու ընէ կը խորհի յառաջիկայ շրջանին բողոքական հայոց վարժարանաց հետ միացնել՝ քաղաքիս արդէն միացեալ վարժարանները:

— Գոհութեամբ կիմանամք թէ, Գարակէօզեան Ազն. Գրիգոր Էֆէնտի կրէի Ազգային Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան տառնապետ Կիւլպէնկեան Պատրիկ Էֆ. ի յանձնէր է այն 600 ոսկին՝ որ Գարակէօզեան ստակին տոկոսը կը կազմէ և վարչութեան որոշման համեմատ պիտի յատկանայ հիւանդանոցի որոշանոցին: Հոգաբարձութիւնը իւր կրէկուան նիստին մէջ երկարօրէն խորհրդակցեցաւ այդ գումարին գործածութեան եղանակներուն վրայ:

— Արարիկի թուացնորդ Մուշեղ Ծ. վարդապետ տեղւոյն կարօտակներուն համար 100 ոսկւոյ նպաստ մը խնդրել է Պատրիարքարանէն:

— Տիարակի թիւ մէջ գերմանական որոշանոցի մը բացումը յաջողութիւն գտած չք-

լալով գերման որբանոցները սկսած են Կիւսիս փոխադրել տեղւոյն որբերը:

— Ռոստոթոյի նորընտիր առաջնորդ Տ. Ներսէս Արքազան իր պաշտօնատեղին հասնելով ջերմագին ընդունելութիւն գտել է տեղացիներէն:

— Բաղէշէն կը գրեն մարտ 17 թուականով:— Խիզանու ա. Խաչ վանուց որբանոցին մէջ առ այժմ կը պատասպարուին քսան հասորբուկներ: այդ որբանոցը կընդունի Ազգ. Պատրիարքարանէ 15 օսմ. ոսկւոյ նպաստ մը: Կը խնդրէ որ այդ թիւը ի մտոյ պիտի կրկնապատկուի: Վսեմք ի վիճակի է մատակարարելու յորեն և պողեղէն. քանի որ այդպէս է որբերու թուոյն կրկնապատկումը և կարող ուսուցչաց անուանումն ալ իրաւամբ պիտի պահանջուի: նաև համեստ արհեստանոցի բաժնի մը յաւելումը:

— Տեղւոյս Քաղ. Ժողովը յանձնարարեց Խնդիր Կատարի որբանոցի խնամակալութեան որ փութայ շնորհակալութեան զիր մը գրել անդիւոցի միտինար ազնիւ Մըթքը ձործին: որ շարժառիթ եղած է որբանոցին համար յղելու 50 օսմ: ոսկւոյ կահագործութեան գերձակութեան գործիներ: որոնց մեծագոյն մասը հասած է և քնացեալ երկու անտուկներն ալ կը սպասուին:

— Սիվրի հիսարէն կը գրեն. — Այսօր յուրաքաղութեան հանդէսը կատարուեցաւ հանդուցեալ մէջ. Ստեփան ազա Փսոունեանի: որ 20 օրէ ի վեր կը տառապէր ժանտատեղի: Մէկ ամիս առաջ քուէներու առաւելակիւ մեծամասնութեամբ Քաղ. Խորհրդոյ անդամ ընտրուած էր: Կտակեց 300 ոսկի քաղաքիս մէջ վարժարան մը շինուելու համար. 50 ոսկի ա. Փրկչի հիւանդանոցին, 50 ոսկի տեղւոյս աղքատախնամ ընկերութեան, 3 ոսկի Վանուց ընկերութեան, 50 ոսկի ալ՝ կալուածի: անկէ զոյացած հասոյթը վարժարանոց ծախքերուն յատկացուելու համար:

— Փոքրիկ Հայ դպրոցականութիւն մը կազմուած է ի Տար—Խա—Սարամ: զիտաւոր կեզրուն Արեւիկեան Սիվրիկի գերման դպրոցականաց մէկ մասն Եգիպտոսէն: մէկ մասն ալ Հնդկաստանէն գացած են Պոնպայի ձամբով:

Հաճի՛ր Գառմի շողենաւային ընկերութիւնը կանոնաւոր գիծ մը ունի ընդ մէջ Պամպայի և Պանպիպարի և շատ մը Բարիներու և Հնդիկներու հետ մի քանի Հայ վաճառականներ ալ շահակից են նոյն ընկերութեան:

— Տ. Առքիսս վրդ. Պարոնեան Բարիպի Հայոց առժամայ մատուցին բեմէն յուզեալ ձայնով կարգացեր է Հայրապետական Կոնգակը որով կը զրուատի Բարիպի Հայոց քահանային Տ. Վառձապուհ Քիպարեանի արժանիքը և սակեղօծ լանջախաչ մը կը նուիրի իրեն: Առքիսս վրդ. ինքն ալ շարժմ մը առաջ արժանացած էր նոյն պատուին: Գողղոջուն լիզուով մը վարդապետը ներբողեր է բարի քահանային ծառայութիւնները Բարիպի Հայերուն: յիշելով մանաւանդ որ անոր շնորհիւ վերահաստատուեցաւ սէր և համերաշխութիւն, որ պահ մը հեռացած էր, և մինչև իսկ իրեն (վարդապետին) արգելուած էր մատրան բեմն ելնել: Հիմա, փառք Աստուծոյ, այնպիսի պառակտում չկայ Բարիպի Հայ հաւատարմութեան մէջ, բսեր է:

— Նպատակից Յանձնաժողովոյ ներկայացուցան գաւառաց որբանոց — արհեստանոցներու մէջ պատրաստուած նիւթերու Պատրիարքարան զրկուած նմոյշները՝ կօշիկ, հողաթափ, մէջքի գօտի, մանուսայ կտաւ: Կտաւը զրկուած էր Մուշէն: Յանձնաժողովը գոհ եղաւ, իմանալով որ Մշոյ մէջ կտաւագործութիւնն օգտակար և արգիւնաւոր գործ պիտի հայթայթէ կարօտելոց, վասն զի ցարդ հոն կտաւագործութիւն չկար և Մշեցիք իրենց պէտք եղած կտաւն ուրիշ գաւառներէ կգնէին:

— Յանձնաժողովը նկատելով որ ներկայ տարւոյ վերջը որբանոցներէ շատերուն տեղը զբաղեցնող շրջանը կլրանայ, որոշեց յատուկ շրջարեականներ ուղղել որբանոցներու հոգարարձութեանց և այս մասին արհեստական ճիւղերու, որպէս զի որբերը միջոց մը ունենան ապագային իրենց ապրուստը հայթայթելու:

— Կրօնական Ժողովն գումարուեցաւ Աղգային պատրիարքարանի մէջ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարքին և ատենապետութեամբ Տ. Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Յով-

հաննէսեանի: Ժողովոյն ներկայ էր նաև Արմաշու Փոխ-Վանահայր Տ. Եղիշէ եպիսկ. Գուրեան, որ ժողովին հաղորդելով թէ Գպրեվանուց 10 սարկաւազներն աւարտած են իրենց ուսման շրջանը, արտօնութիւն խնդրեց զանոնք արեղայ ձեռնադրելու: Ժողովն արտօնեց անոնց ձեռնադրութիւնը, յանձնարարելով միանգամայն կատարել զայն կամ Համարձման տօնին և կամ Հոգեգալստեան: Գպրեվանքի Մայր Տաճարին մէջ, ուր ըստ սովորութեան ուխտագնացներ կդնուէին:

— Կտուց անապատի միտրանները դարձեալ խնդրած էին որ Տ. Ստեփան Վ. Աղապատեան օգնական կարգուի վանահայր Յովսէփ եպիսկ. Բայց որովհետև Խառն Ժողովն որոշած էր որ Ստեփան Վ. Պաշգալէ երթայ, մերժուեցաւ միարանութեան սոյն խնդիրը:

— Կիմանանք որ Խիզանի Զանշեանց որբանոց-գպրոցն հաստատուած է Կայս. Կառավարութեան հրամանով: Առ այժմ հաւաքուած են 15 որբեր, որոնց թուոյն վրայ քանիններ ալ պիտի աւելնան ի մօտոյ ըստ իր տարեկան պիւտժէի քանակին: Բացուած է նաև նոյն գաւառի մէկ կարևոր գիւղի մը՝ Խարխոցի, գպրոցը 50—60 աշակերտներով, որուն մէջ կաշաշօնավարէ Խիզանցի Պ. Սարգիս Երէցեան, որ բաւական բանգէտ և ազնիւ երիտասարդ մ' է: Եղիշէ Վ. Զիլինկիրեան Բաղէշի Առաջնորդ ու Համարձու էֆ. և ուրիշներ զրեւանական օգնութիւններ ըրած են այս գպրոցի աղքատ ուսանողաց: Այս գպրոցին յատկացուած է Աղգ. Պատրիարքարանէ Աղթամարայ թեմին յատկացուած ամսական երեք լիւրացէն մէկ ոսկի ամսաթոշակ:

— Արտամետի Հայ գիւղացիք վերջապէս համոզուելով գպրոցի օգտակարութեան, ընդունեցին Տեղապահի առաջարկն և վերջերս գպրոց մը բացին, զործնականապէս հիւրելով իրենց վերագրուած բարոյական անտարբերութիւնը. ասոր ալ Պատրիարքարանի դրամն մասնաւոր գումար մը յատկացուած է, բայց մնացածը տեղացիք կհօգան: Սոյն կերպով գպրոց մը հաստատուեցաւ նաև յիշեալին զրացի եղող գիւղին՝ Զուրստանի մէջ, որովհետև ատենէ մ' ի վեր դոցուած էր տեղւոյն

դպրոցը, որ Տր. Րէյնոլտսի օգնութեամբ բացուած էր:

— Ատենէ մ'ի վեր Հայոց Կեմ գիւղին մէջ Կաթոլիկները դպրոց մը հաստատած ըլլալով, մտադիր էին մատուց մ'ալ շինել և իրենց կողմէ քահանայ դնել: Բայց վերջերս Կաթոլ. Տեղապահ Աբաէն վարդ. հոն երթալով համոզեց գիւղացիներն և աղջային դպրոց մը հաստատեց, որով յիշեալներուն դպրոցը գոցուեցաւ ու անոնց կողմէ դրուած վարժապետը դուրս հանուեցաւ: Ինչպէս նաև անոնց քահանան: Այժմ 32 տեղ դպրոց կայ Արթամարայ թեմին մէջ:

— Նպաստից Յաննաթողովը դումարեցաւ Ս. Պառիարքին նախագահութեամբ: Յակոբեան Յովհաննէս էֆ. 900 եւրոստատուի (10,000) զրուշ արժողութեամբ, նուիրած էր յանուն որոց: Յաննաթողովը նկատելով որ Որբանոցներու մէջ պատասպարուած որբերու հագուստներն արդէն կհոգացուին, որոշեց զայնս յատկացնել որբանոցներէ դուրս գլտնուած աղքատիկ որբերու, և որպէս զի զեղծութենէր չպատահին, յարմար տեսաւ որ Պոլսոյ մէջ 5—6 չափի վրայ զգեստներ շինուին ու այնպէս զրկուին գաւառներէ:

— Բաղէշի և Վանայ մէջակող զանուած Կարկառ գիւղի աղջայնոց ամենակարօտ փճակը նկատողութեան առնելով, որոշեց 30 ոսկի զրկել Բաղէշի առաջն. տեղապահին, նոյն գիւղացիներուն լծկան կենդանի և սերմնացու հայթայթելու համար:

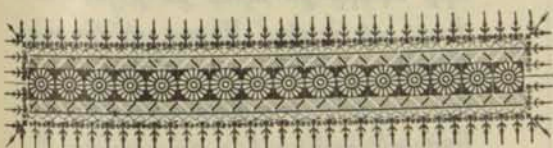
— Մալաթիայի Որբանոցի խաղաղորդարանին մէջ պատրաստուած կովի այծի ոչխարի մորթերու նմոյշներ զրկուած էին Պառիարքարան: Յաննաթողովն այդ նմոյշներուն մեծ յաջողութեամբ պատրաստուած ըլլալը քննելով, իր գոհունակութիւնն յայտնեց, և որոշեց արհեստներու զարգացումը քաջալերելու համար հարկ եղած մղումը տալ:

— Կրթական նախարարութիւնը մասնաւոր քննիչ մը կարգեց, հայադէտ Մէհմէտ Սիւրէյյա պէյ, որ Հայոց վարժարաններն այցելելով, ուսմանց ծրագրերուն վրայ տեղեկութիւն պիտի առնէ և դասադրքերը պիտի քննէ: Մէհմէտ Սիւրէյյա պէյ վերջերս Գում— Գարուի մայր—վարժարանն այցելել է:

Յայտնի է, թէ առաջիկայ աշնան պիտի տօնուի Մխիթարեան Միաբանութեան Մխիթար Արքաճօր ձեռամբ հաստատման երկհարիւրամակը: Կըլսենք թէ այս առթիւ, Օգոստ. կամ Սեպտեմբեր ամսուն, Հ. Յակոբոս Վ. Տաշեան, հմուտ Մխիթարեանն Վեննայի պիտի հրատարակէ Ոսկեղարու Հայերէնի պատմութիւնը, որ առ հասարակ Հայ լեզուին ալ պատմութիւնը պիտի պարունակէ: Հ. Տաշեան երկար տանէ, ի վեր կաշխատէր այս գործին, զոր Հանքէն Ա. Բաշեայէ մէջ տպեր, այլ մէկ անգամէն ի լոյս պիտի ածէ, իբրեւ դրական յիշակերտ մը նախնեաց հոյակապ լեզուին, զոր վերակենդանացնելու և վերարծարծելու համար այնքան արդիւնաւոր եղաւ Մխիթար թաղմաբախտ Արքաճօր հիմնած Միաբանութիւնը:

Բայց, Մխիթարեանք մէկ հատիկ առիթ մը կ'կորսնցնեն այսպիսի նշանաւոր Յոբելեան մ'ըստ արժանոյն տօնելու: Թաւառեալն չձեռնարկելով յօրինելու Հայ լեզուի լիակատար բառգիրք մը: Յայտնի է, թէ, Առաջին Բառարանն և Հայկազեան Բառգիրքը ժ. Գարու առաջին կիսուն վերաբերող գործեր են, որք ամենեւին առնչութիւն չունին այսօրուան Հայ լեզուին հետ: Թո՛ղ թէ Աշխարհարարի և Գաւառարարաւներու համար ո՛ր և է կարեւորութիւն չունին, նոյն իսկ նախնեաց մատենադրութեան շատ մը բառեր, ո՞ճեր, ստուգներ ալ կ'սղակին անոնց մէջ, և իբրեւ Բառգիրք ալ այսօրուան գիտական պահանջունները չեն գոհացներ քնաւ: Բայց ուրիշ ալ չունինք: Քանի որ Մխիթարեանց ամենամեծ ծառայութիւնն Հայ լեզուին մատուցած նպաստը միայն կրնար ըլլայ, ինչ աւելի գեղեցիկ ձեռնարկ Մխիթարեանց կողմէ, այս 200 ամեակն յիշատակելի կերպով մը տօնելու, քան յօրինել մէկ նոր Բառարանը նոյն լեզուին, որով Աղգին ալ դրական ամենամեծ պէտքը գոհացուցած պիտի ըլլային: Բայց որչափ հարցուցինք Վենետիկի և Վիեննայի Մխիթարեաններուն, իրենք այսպիսի երկարաշունչ աշխատութեան մը վրայ մասնաւոր չունին: Վիեննացիք Վենետիկի նիւթական միջոցներէն զուրկ են, Վենետիկցիք ալ Վիեննացիներուն զրական և գիտական նորասիրութեան և նախաձեռնութեան ոգիէն զուրկ են: Միաբանու-

խեան այսպիսի անմիտարան պատակաբան անկարող կ'ընէ, զինք իրմէ ակնկալուած ամենէն կարեւոր ծառայութիւնը մատուցանելու: Այլընդենք թէ, Հ. Գարրիէլ Վ. Մենեվիշեան քանի մը տարի առաջ գաղափարն ունեցեր է լոկ Գրարի նոր Բառարան մը շինելու, և այս մտօք բաւական պաշար ալ հաւաքեր է, բայց երեք տարի է ի վեր որ դատապարտուել է Պոլիս անցնելու գաղտնական գործով, բարձի թողի է, ըրեր այդ աւելի կարեւոր ձեռնարկութիւնը: Մեր կարծեօք, այսքան բաղմունքով և հմտակց աշխատութեան մը համար միայն Մէնեվիշեան վարդապետը պիտի յրաւէր: Գէթ այս աւագ ձեռնարկութեան մէջ, Միտրանութեան երկու հատուածները պէտք է ձեռք ձեռքի տան, նպատակ ունենալով ոչ միայն Գրարարի, այլ բովանդակ Հայ լեզուին Բառարանն յորինելու, և եթէ մաս առ մաս ալ հրատարակեն, Հայ Մամուլն աջակցութեան վստահ կրնան ըլլալ գնորդներու, բաժանորդներու բաւական ստուար թիւ մը ունենալու, որպէս զի ծախքըն ալ գէթ մասամբ հայթայթեն մէկ կողմէ: Մինչև որ այս էական խնդիրը լուրջ հոգածութեան առարկայ չընեն, Միտրանեանք իրենց կոչումին և պարտաւորութեան մէջ թեւաբացած պիտի թուին միշտ քանի հարիւրերորդ Յորեկեան ալ տօնեն:

ՍԱՆԱՀԻՆ ՎԱՆՈՅ ԾՆՃՂՈՒԿ.

Թող առաջին, դարձեալ կրկին
Տէր յաջողեց, ես ուխտ եկի
Հռչակաւոր վանք Սանահին:
Թէ ողջ լինէր Եղաակրկիան,
Տէր Օհանէս Հիւնքեարպէյէնտեան,
Ստուգաբանէր թէ սա է հին
Այո, հնացել է Սանահին
Բարոյապէս և նիւթապէս:
Ուր են այնչափ վաստակատէր,

Տքնող գրող վարդապետներ, . . .
Աւագ, շիրիմք են մնացել,
Երբ կենդանի սուրբ տաճարներ
Երկնից կայան են փոխուել,
Ո՛հ, մնացեր են ամայի
Քարէ շինուած ձեռագործներ,
Հոյակապ, ճարտարարուեստ,
Հիանալի—գարմանալի:
Մեր Սանահին պերճ հնութեանց
Այս է մնացել միայն յիշատակ:
Հազար ախոս, գուցէ այն ևս
Անհետ լինի տակաւ տակաւ,
Թէ չհասնի ձեռք նախախնամ,
Որ նորոգէ և պահպանէ:
Կնց դու, մի գար, որ դժպտակէ.
Եւ վայ առուրն այն չարաբեր,
Երբ հնութիւնք մեր չքանան.
Ո՛հ, ո՛վ լինի վկայ յայնժամ,
Թէ էր և կայ Հայոց աշխարհ:
Եթէ մարդկանց լեզուք լռեն,
Մեր տաճարներ բողբ բառնան.
Խաչաքարեր, մահարձաններ
Լեզու լինին ու բարբառին,
Եւ աղաղակ հանեն յերկինս:
Տէր, դու լսիր և մի ջնջեր
Հայոց փառաց յիշատակներ:
Թողում ես աստ օղբական բան,
Ծնճղուկին սկսեմ բան:

Իմ իջևան էր մի խցիկ,
Էնպէս՝ ինչպէս գեղջուկ տնիկ,
Այլ ինձ համար քաղցր էր և դիւր,
Դան վեհարան իմ փառաշուր:
Իմ խցիկիս առաստաղում
Բոյն էր դրել մի ճնճղուկ.
Դարուն էր, Ապրիլ ամսում.
Խեղճ ճնճղուկ տի նստէր թուխս,
Հանէր ձագեր իւր սիրասուն:
Երբ լուսամուտն ես փակեցի,
Էլ չէր կարող մուտ ել անել.
Անդադար գար ու նստէր
Լուսամուտին մօտ՝ ինձ ի դէմ,
Կոցահարէր ապակի դուռն,
Թըկ—թըկ անէր, բան խօսում էր:
Թուէր թէ ասէր. «Բաց որ մանեմ,
Նստիմ ի թուխս չինած բնիկս.
Ասեն, գլթած ես, ո՛վ Հայրիկ,